

הקמת צוות בין-משרדי לפיתוח אתרי מורשת לאומית - שדה התעופה ומושב עטרות

ומוזיאון רוקפלר בירושלים

הצעה להחלטה

מ ח ל י ט י ם, לאור חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל; לאור מדיניות הממשלה כפי שבאה לידי ביטוי בין היתר בהחלטת הממשלה מספר 1412 (מיום 21.02.2010) ובהחלטת ממשלה מספר 46 (מיום 31.05.2015) בעניין השקעה בשיקום והעצמת אתרי ונכסי מורשת לאומית, ומתוך רצון למצות את הפוטנציאל הגלום באתרי מורשת לאומית בעלי חשיבות היסטורית יוצאת דופן בירושלים - שדה התעופה עטרות ואתר מושב עטרות, ומוזיאון רוקפלר, ומתוך הכרה בחשיבותם כעוגנים היסטוריים ותרבותיים למורשת הלאומית של מדינת ישראל ולעיר הבירה:

1. להקים צוות בין משרדי בראשות מנכ"ל משרד המורשת שחבריו יהיו: מנכ"ל משרד ירושלים ומסורת ישראל או נציגו; מנכ"ל משרד התרבות והספורט או נציגו; מנכ"ל משרד התיירות או נציגו; מנכ"ל משרד האוצר או נציגו; מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון או נציגו; נציג משרד ראש הממשלה; נציג אגף החשב הכללי במשרד האוצר; נציג רשות העתיקות; (להלן -- הצוות). הצוות יהיה רשאי להזמין לדיוניו את מנכ"ל עיריית ירושלים או נציגו וכן נציגי גופים רלוונטיים לפי העניין.

2. הצוות יגבש, בתוך 60 יום, הצעה להמלצות לשר המורשת ולממשלה לגבי העתיד של שני האתרים – מבנה הטרמינל בשדה התעופה עטרות ומוזיאון רוקפלר, תוך בחינת החלופות הקיימות והאפשרויות לשמירתם, פיתוחם או שילובם כחלק ממתחמי מורשת לאומית בירושלים.

3. הצוות יבחן, בין היתר, את ההיבטים הבאים:

א. בחינת הסטטוס המשפטי, התכנוני והקרקעי של שני האתרים, לרבות הגדרת גבולות מתחמי האתרים ובעלות על הקרקעות. ההיבט המשפטי יבחן על ידי מערך הייעוץ המשפטי לממשלה.

ב. מיפוי ובחינת החשיבות ההיסטורית והתרבותית של האתרים:

1. שדה התעופה עטרות - מבנה הטרמינל ההיסטורי בשדה התעופה עטרות (מגרש מספר 107 בתוכנית 101-0764936) כאתר המתעד את ההיסטוריה התעופתית של ירושלים מתקופת המנדט הבריטי, את המושב עטרות ששכן בסמיכות אליו וחרב במלחמת העצמאות לאחר עמידת גבורה רבת שנים ואת הקשר שלהם לתולדות העיר ולמלחמת ששת הימים.

2. מוזיאון רוקפלר - כמוזיאון הארכאולוגיה המרכזי של ארץ ישראל, בעל חשיבות לאומית ובינלאומית, בו שכנה רשות העתיקות שנים רבות ואחד הבניינים המרשימים ביותר מתקופת המנדט הבריטי בירושלים.

ג. זיהוי החלופות הקיימות לעתיד האתרים ובחינת היתכנותן, לרבות אפשרויות שמירה, פיתוח, שימור או שילוב בפרויקטים קיימים ומתוכננים.

- ד. הערכת הפוטנציאל של האתרים כמוקדי מורשת לאומית, חינוך ותיירות.
- ה. בחינת הקשרים והשפעות הדדיות עם התוכניות והפרויקטים הקיימים והמתוכננים באזור.
4. המלצות הצוות יובאו לאישור שר המורשת ולהחלטת הממשלה.
5. יישום המלצות הצוות כפוף לאישור ההמלצות, עלותן ומקור תקציבי למימון על ידי הממשלה ולאחר שייבחנו ויאושרו על ידי מערך היעוץ המשפטי לממשלה.

דברי הסבר

רקע

שדה התעופה עטרות ומושב עטרות, ומוזיאון רוקפלר הם שני אתרי מורשת לאומית בעלי חשיבות היסטורית יוצאת דופן בירושלים, המייצגים פרקים מרכזיים בתולדות העיר ובהיסטוריה של מדינת ישראל.

שדה התעופה עטרות הוקם בשנת 1924 על ידי ממשלת המנדט הבריטי כשדה התעופה הראשי של ירושלים. השדה שימש כשער התעופה של העיר במשך עשרות שנים, ואירח טיסות בינלאומיות מאירופה ומארצות ערב. באמצע שנות ה-60 נחתו והמריאו בשדה מעל 1,000 טיסות. השדה הופעל לאחר מלחמת ששת הימים ונסגר סופית בשנת 2000 בעקבות האינתיפאדה השנייה, ומאז עומד נטוש. עוד קודם לכן, בשנת 1913 החלו במקום נסיונות התיישבות במהלכן הוקם במקום המושב עטרות, שהיווה יחד עם נוה יעקב את נקודות הישוב היהודיות היחידות מצפון לירושלים. במלחמת העצמאות, לאחר עמידת גבורה ממושכת שגבתה קורבנות רבים, פונה המושב וחרב עד היסוד.

כיום נמצאות בשלבי אישור תוכניות להקמת שכונת מגורים חדשה בסמיכות לאתר עם כ- 11,000 יחידות דיור, אך הפוטנציאל ההיסטורי והמורשתי של האתר טרם נבחן כראוי.

מוזיאון רוקפלר הוא אחד האתרים החשובים ביותר לארכאולוגיה של ארץ ישראל. המוזיאון הוקם בשנת 1938 בתקופת המנדט הבריטי בתרומתו של המיליונר האמריקני ג'ון ד. רוקפלר, ותוכנן על ידי האדריכל הבריטי אוסטון הריסון. המוזיאון שוכן במבנה מרשים הנחשב לאחד היפים בירושלים, ומכיל ממצאים ארכאולוגיים חשובים מארץ ישראל מימי קדם ועד שנת 1700. במלחמת ששת הימים המוזיאון נכבש על ידי גדוד 28 מחטיבת הצנחנים 55, ושימש כמפקדת החטיבה. כיום המוזיאון פועל כחלק ממוזיאון ישראל, אך הפוטנציאל התיירותי והחינוכי שלו לא ממומש במלואו.

הצורך בהחלטה

שני האתרים מהווים נכסי מורשת לאומית בעלי פוטנציאל שלא נבחן כראוי עד היום. מבנה הטרמינל ההיסטורי בשדה התעופה עטרות, (מגרש מספר 107 בתוכנית 0764936-101) (להלן – אתר עטרות) מהווה פוטנציאל להקמת מרכז מבקרים ייחודי לתעופה ולתולדות הישוב עטרות. אתר עטרות נמצא בסכנת היעלמות עם קידום תוכניות הבנייה באזור, ללא בחינה מעמיקה של חשיבותו ההיסטורית והאפשרויות לשימורו. בפרט, אך למעטים מוכר סיפורו של מושב עטרות ששכן בסביבתו, והוא אינו מצוין כראוי, בוודאי באזור בו שכן. מוזיאון רוקפלר, למרות חשיבותו הארכאולוגית והאדריכלית, פועל ברמת פעילות נמוכה יחסית ומצריך בחינה של דרכי העצמתו והפיכתו למוקד משיכה משמעותי יותר.

ביחס לשני האתרים נדרשת בחינה מקיפה של מעמדם, הפוטנציאל הגלום בהם כאתרי מורשת ותיירות והחלופות האפשריות ביחס לעתידם. הדבר מצריך תיאום בין-משרדי ובחינה רב-ממדית שתביא להמלצות מבוססות ומקיפות לשר המורשת ולממשלה.

משרד המורשת האמון על העצמת המורשת הלאומית במדינת ישראל, זיהה את הפוטנציאל של שני האתרים כמנועים לקידום המורשת הלאומית בירושלים. זוהי הזדמנות לשמר ולפתח אתרי מורשת יחידים במינם, המשקפים פרקים חשובים בתולדות ירושלים ומדינת ישראל.

תכלית ההחלטה היא להביא לבחינה מקיפה של שני האתרים כנכסי מורשת לאומית, ולגבש המלצות מבוססות לגבי עתידם, תוך התחשבות בערכיהם ההיסטוריים והתרבותיים ובפוטנציאל שלהם כמוקדי מורשת, חינוך ותיירות.

נתונים כלכליים והשפעה על משק המדינה
לא רלוונטי בשלב זה - הצוות יבחן את ההיבטים הכלכליים כחלק מעבודתו

תקציב
לא נדרש - הצוות יפעל במסגרת התקציבים הקיימים של המשרדים המשתתפים

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם
אין

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם
שר ירושלים ומסורת ישראל – תומך
שר התרבות והספורט – תומך
שר התיירות – תומך
שר הבינוי והשיכון – תומך

החלטות קודמות של הממשלה בנושא
אין

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה
מצורפת

סיווגים
ראשי: ביצועי (1)
משני: חברה וכלכלה (2)

מגיש: שר המורשת

כ"ז באייר התשפ"ה
25 במאי 2025

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

הצעת החלטה לממשלה: הקמת צוות בין משרדי לפיתוח אתרי מורשת לאומית - שדה התעופה ומושב עטרות ומוזיאון רוקפלר בירושלים

נושא הצעת ההחלטה:

הקמת צוות בין משרדי לפיתוח אתרי מורשת לאומית בבניין הטרמינל בשדה התעופה עטרות ואתר מושב עטרות ומוזיאון רוקפלר בירושלים.

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

מוצע להקים צוות בין-משרדי שיבחן את כלל ההיבטים הנוגעים לפיתוח אתרי מורשת לאומיים המצויים בשטחה המוניציפלי של העיר ירושלים, בבניין הטרמינל שבשדה התעופה עטרות, בו תוצג ותשומר המורשת התעופתית במקום וכן קורותיו של מושב עטרות ששכן בקרבתו עד שלאחר עמידת גבורה, חרב במלחמת העצמאות, וכן בבניין מוזיאון רוקפלר. הצוות יגבש, בתוך 60 יום, הצעה להמלצות לשר המורשת ולממשלה לגבי העתיד של שני האתרים – מבנה הטרמינל בשדה התעופה עטרות ומוזיאון רוקפלר, תוך בחינת החלופות הקיימות והאפשרויות לשמירתם, פיתוחם או שילובם כחלק ממתחמי מורשת לאומית בירושלים.

יצוין כי כפי שנמסר, באזור קיימת תוכנית ולפיכך מוצע כי הפרויקט האמור יבחן ביחס למבנה הטרמינל ההיסטורי בשדה התעופה עטרות, (מגרש מספר 107 בתוכנית 101-0764936).

הצורך בהחלטה:

שני האתרים מהווים נכסי מורשת לאומית בעלי פוטנציאל שלא נבחן כראוי עד היום. מבנה הטרמינל ההיסטורי בשדה התעופה עטרות, מהווה פוטנציאל להקמת מרכז מבקרים ייחודי לתעופה ולתולדות הישוב עטרות. אתר עטרות נמצא בסכנת היעלמות עם קידום תוכניות הבנייה באזור, בהיקף של כ 11,000 יח"ד עליהן הוחלט. מוזיאון רוקפלר, שהוא מבנה ייחודי בארץ בכלל ובירושלים בפרט, למרות חשיבותו הארכאולוגית והאדריכלית, בו פעלה שנים רבות רשות העתיקות, פועל ברמת פעילות נמוכה יחסית ומצריך בחינה של דרכי העצמתו והפיכתו למוקד משיכה משמעותי יותר.

תכלית ההחלטה היא להביא לבחינה מקיפה של שני האתרים כנכסי מורשת לאומית, ולגבש המלצות מבוססות לגבי עתידם, תוך התחשבות בערכיהם ההיסטוריים והתרבותיים ובפוטנציאל שלהם כמוקדי מורשת, חינוך ותיירות.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:
אין

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שההצעה נוגעת להם:
לעמדת היועץ המשפטי במשרדי ירושלים ומסורת ישראל, הבינוי והשיכון, והתרבות והספורט, אין מניעה משפטית בקידום ההצעה.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה:
בשים לב לאמור לעיל, אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

חנן ארליך

היועץ המשפטי למשרד המורשת